

Posudek disertační práce odevzdané na UK FF- Ústav českých dějin

Pavčina Libichová CERMANOVÁ : Apokalyptické vize husitského věku (2010)

(Vedoucí práce prof. PhDr. František Šmahel, DrSc., 533 stran, z toho příloha vynikající kritické edice části rukopisu Mikuláše Biskupce z Pelhřimova, *Expositio super Apocalypsim*, s.451-533, seznam pramenů s. 405-408 a literatury s.419-447, vše oživené vsunutou obrazovou přílohou s.198-201 a 397-398.)

Téma si autorka vybrala natolik vnitřně složitě a těžké, že lze složit poklonu její statečnosti a pílí a zkušenému metodickému vedení profesora Františka Šmahela. Teologové mají zato, že husitské eschatologii nemůže porozumět žádný laik bez teologického vzdělání. Autorka dokázala, že pílí a dobrá metodická příprava může do značné míry nahradit mnohé: slušný vzhled do biblistiky, hermeneutiky, patristiky a výkladu eschatologie i apokalyptiky ve středověku i v tzv. české reformaci na samém prahu raného novověku. Autorka navíc musela být doma v latině jako v češtině, přečíst neskutečně dlouhou řadu dost nudných komentářů, ale i moderní literatury, která se jim věnuje. (Pokud nečetla jen tu současnou literaturu a podle ní si utvořila obraz o výkladech biblické Apokalypsy. Ostatně i to by bylo záslužné. Kdo dnes tak dobře čte?)

Metoda je založena na obdivuhodné heuristice. Než se dostane k centru své práce, jímž je Výklad na Zjevení sv. Jana (Apokalypsy) táborského biskupa Mikuláše z Pelhřimova, musí z pramenů i literatury vysvětlit od samých začátků vývoj jemného, mystického i brutálního zmocnění se nevysvětlitelného tajemství „konce věků“. Smysl pro tajemství, kterému zkrátka nerozumíme, není vědecký. Pro autorku je štěstím, že ani křesťané a teologové, tím méně ti čeští a husitští, se svérázné interpretaci biblických knih proroctví a Zjevení nevyhýbali. Čím hůř pro ně, tím lépe pro autorku, která jim věnuje bedlivou pozornost.

K metodickým přednostem práce patří nejen systematičnost výkladu (přehledné uspořádání se zaměřením na jednotlivé aspekty výkladů proroctví a zjevení křesťanského pochopení „posledních věcí“), ale zejména přesná definice pojmů, kterých užívá: „eschatologie“ a „apokalyptika“ (s.8). Zcela správně tvrdí, že každé křesťanské myšlení je „eschatologické“ (tj. časově lineární – směřující od začátku do konce), zatímco „apokalyptické“ myšlení „považuje vlastní současnost za poslední události samé“, tím se ovšem nevyhne střetu s Antikristem. V husitském prostředí, které je centrem autorčiny disertační práce, hraje nemalou roli tzv. chiliasmus, kterému věnuje osmou kapitolu obsáhlé práce. I zde metodicky přesně nejen vykládá termín z řečtiny i latiny, ale dobře

biblicky dokládá možný původ „tisíciletého království Kristova“ a interpretační zasazení do dějin církve Augustinem počínaje a tábořským teologem Mikulášem z Pelhřimova konče. Sympatickým překvapením je autorčino bezchybné zjištění o (přinejmenším) rétorickém odmítnutí radikálního chiliasmu raného husitství (s.403) v díle uvážlivého Mikuláše z Pelhřimova, který v mnoha ohledech následoval pražského teologa M. Jakoubka ze Stříbra.

V metodice diferenciacce „chiliasmu“ byl autorce zřejmě dobrou oporou Robert Lerner (s. 204, pozn. 725), který uvážlivě rozlišoval „předantikristovský a poantikristivský chiliasmus“. První z nich neměl biblický základ (legendy, zejména Tiburtinské Sibyly), druhý v proroctví Daniele a části Janova Zjevení.

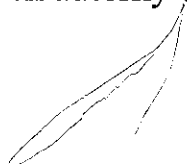
Z dějin výkladů „posledních věcí“ vyčetla autorka mnoho zajímavého a její zásluha spočívá zejména v tom, že je metodicky utřídila. Na základě dobré znalosti literatury vidí předěl v osobnosti Jáchyma z Fiore (VIII.1.4.) a dobře analyzuje vliv na husitskou teologii.

Je zcela pochopitelné, že v Čechách 15. století se o apokalyptice, v níž se biblicky nutně počítá s Antikristem (pouze se různě vykládá), přemýšlelo jinak aktualizačně než v jiných zemích. Autorka to průběžně ve své práci dokládá. Od samého počátku: „Tendence k tomu, chápat aktuální události husitských nepokojů prizmatem apokalypticky laděných proroctví, byla vlastní katolické i utrakvistické straně“ (str.6). Vcelku správně hodnotí i roli proroctví a proroků, v českém husitství zejména Milíče z Kroměříže (V.5), jehož roli jako „druhý Eliáš“ převzal M.Jan Hus (V.6). V analýzách zejména zvláštnosti „revelatio“ Jakoubka ze Stříbra autorce velmi pomohly studie Pavla Soukupa.

Pokud autorka uvažuje o české eucharistické účtě v boji proti Antikristu, správně vyčetla ze studií D.Holetona zpochybnění, že požadavek častého přijímání je českým specifíkem. (XI.1.,s.373).

Konečná zjištění analýz spisu Mikuláše z Pelhřimova *Expositio super Apocalypsim*, jehož XII. kapitulu vídeňského rukopisu autorka kriticky vydala, je soustředěna jednak k „intertextualitě“, z níž vyplývá značná inspirační závislost na Výkladu na Zjevení Jakoubka ze Stříbra a s velkou pravděpodobností na lolardské *Opus arduum valde*. Biskupcův výklad Apokalypsy si vybírá ze symboliky sedmi v Janově Zjevení pro svou přítomnost přelom pátého a šestého věku. Opatrnost vůči chiliasmu jsme již zmínili – autorka na ni naráží na několika místech. Důraz na svobodné kázání jako prostředek duchovního boje zaslouží zvláštní pozornosti stejně jako fakt, že na rozdíl od jiných hnutí založených na apokalyptice ~~že~~ evangelijní chudoba není chápána doslovně. Poněvadž Biskupec nebyl ani revolučním odpůrcem světské moci, autorka charakterizuje: ani revoluční, ani utopik. A přesto Biskupcův výklad směřuje k obnovení ideálů prvotní církve.

Kritické připomínky jsou nemnohé. Jemné teologické nepřesnosti, kterých si v projevech autorky občas všimli její mladí kolegové, nemohu

vyčítat, protože sama nejsem vzděláním teolog. Žádné hrubé chyby terminologické jsem při četbě nenašla. Trochu mě při tak důkladné práci vadilo, že autorka tolik podléhá vědecké dobové hantýrce. To je ovšem otázka vkusu a jistě i generačních rozdílů. Zato by měla jména uváděná v poznámkách opisovat přesně. Eschatologií se nemálo zabýval Amedeo Molnár, uváděný zásadně jako Amadeo, dokonce v seznamu použité literatury Molnár F.M., což je kontaminace s F.M.Bartošem (s. 437). V kapitole I.2.1 (České bádání) by neměla chybět teologicky vytríbená studie A. Molnára „Eschatologická naděje české reformace“ in: Sborník Od reformace k zítřku, Kalich Praha 1956, v německé verzi 1959. Jinak mám mírnou pochybnost, zda Biskupcův spis byl psán latinsky, protože byl míněn jako obhajoba tábořských stanovisek před okolním světem. Možné to je, ale mnoho utrakvistických kázání, pronesených pak česky, je psáno latinsky.

Hodnocení : Disertační práce Pavlíny Libichové Cermanové je velmi poctivá a vědecky přínosná . Doporučuji ji k řádné obhajobě.

Prof. PhDr. Noemi Rejchrtová